

Translation from English to Turkish

Soru Paradoksu Üzerine¹

Theodore Sider | Rutgers University

Çev. Meltem Alkur | Hacettepe University

Ned Markosian (1997) filozofların bir meleğe tek bir soru sorma fırsatının olduğu bir hikâye anlatır. Filozoflar hangi sorunun yanıtlanmasının en yararlı olacağı konusundaki bilgi eksikliğini gidermek için şu konuya değinirler:

(S4) x = sorulacak en iyi soru ve y = bu soruya verilecek cevap olan (x,y) sıralı ikilisi nedir?

(Bir sorunun iyiliğini, cevabının insan ırkına ne kadar faydalı olduğunun ölçülmesiyle anlayacağım. Markosian'ın hikâyesinde tek bir soru olarak sayılmayan 'en iyi soru nedir ve bu sorunun cevabı nedir' ifadesinin S4'te neden tek bir soru olarak sayılması gerektiğinin belirsiz olduğuna dikkat edin. Ancak bu soru meselesini hesaba katmamıza gerek yok, bulmacayı yeniden ifade edebiliriz: filozoflara soru sormaları için (İngilizce) 15 saniye verin.

S4'e cevap olarak melek şöyle der: 'sorduğunuz sorudan ve şu anda size verdiğim cevaptan oluşan sıralı ikilidir' - bir diğer ifadeyle,

(C4): sıralı ikilisi (S4, C4)

Ancak C4 apaçık faydasızdır. Markosian'ın dediği gibi bulmaca, filozofların yararlı bir şey öğrenme arayışında nerede yanlış yapıldığını ortaya çıkarmaktır.

Tespite, "melek" in bir sahtekar olduğunu belirterek başlamalıyız. Çünkü filozofların sorusuna yanlış cevap verdi! Tam aksini düşünelim— C4'ün S4'e doğru yanıt olduğunu varsayalım. O halde, S4 aslında sorulacak en iyi soruydu ve A4 bu sorunun cevabıydı. Ancak bu, S4'ün sorulacak en iyi soru olmadığını anlamına gelir. A4'ün S4'ün cevabı olduğunu öğrenmek işe yaramaz; filozofların bir arabanın yağını değiştirmenin en iyi yolunu sormaları daha iyi olurdu.

Bunun neyi kanıtlayıp neyi kanıtlamadığına dikkat edin. A4'ün S4 için doğru cevap olmadığını kanıtlar; S4'ün sorulacak en iyi soru olmadığını kanıtlamaz. S4, sıralı ikili gerektirir; S4'e verilecek yanlış cevap, elemanlardan en az birinin hatalı olduğu bir sıralı ikili olacaktır. Yani A4'ün elemanlarından biri hatalıdır. C4'ün ilk elemanı, sorulacak en iyi sorunun S4 olduğunu söylüyor; ikinci ise A4'ün S4'ün cevabı olduğunu söylüyor. Bunlardan biri yanlıştır. İkincisinin yanlış olduğunu zaten gördük. Yine de, henüz ilkinin de yanlış olduğu sonucuna varamayız.

¹ Ned Markosian, Earl Conee ve özellikle Rich Fieldman'a bu konudaki yorumları için teşekkür etmek istiyorum.

Ancak S4'ün en iyi soru olmadığı konusunda tartışmaya devam edebiliriz. Tam aksini düşünelim. Öyleyse bir cevabı olmalıdır (cevabı olmayan bir soru, filozofların sorması için çok zayıf bir seçim olacaktır - yağ değişimini sormaları daha iyidir). Bu cevaba X diyelim. X, S4 ve S4'ün cevabından oluşan sıralı bir ikili olmalıdır. Yani $X = (Q4, X)$. Bazıları, X'in kendisini içerdiği gerekçesiyle böyle bir X'in olamayacağını iddia edebilir². Bu tür şeyleri mümkün kılan tutarlı küme teorileri olduğu için belki de üzerine düşünülmemiş bir argüman olurdu. Neyse, bizim bu soruyu çözmemize gerek yok çünkü tartışmaya şu şekilde devam edebiliriz: Eğer X, S4'ün cevabı ise ve X bir cevap olarak işe yaramazsa, S4, en iyi sorudur. Bu nedenle indirgeme varsayımımız çelişkilidir.

Bu, filozofların S4'ü sorarak büyük bir hata yaptıklarını göstermez. Doğrusu S4, sorabilecekleri en iyi soru değildir. (Dahası, bir önceki paragraftaki mantığı tekrarlayarak bunu bilebilirlerdi.) Fakat mükemmel bir çözüm bulamadıkları için onlara karşı bu kadar sert olamayız. Sorulacak en iyi soruyu bulmak ve bu soru üzerinde hemfikir olmak kesinlikle eşi benzeri görülmemiş felsefi bir zafer olurdu.

Melekle yaşanan felaketin ışığında, S4'ün yalnızca kötü bir soru olmaktan daha da kötüsü olduğu iddia edilebilir: o sorulabilecek neredeyse en kötü soruydu. Ancak bu mevzu bahis sebepten kaynaklanmayacaktı. Daha önce de belirttiğim gibi hata, soruya yanlış cevap verdiği için kısmen "melek" e aittir. Söylediğimiz her şeye rağmen, S4 son derece makul bir soru olabilir. S4'ün "temelsiz" bir cevabı olduğu argümanı:

X: (S4,X)

S4'ün sorulacak en iyi soru olduğu varsayımına bağlıydı. Bu varsayım düştüğünde S4'e verilen cevap çok bilgilendirici olabilir. Şöyle bir formül olacak:

X: (S,Y)

Burada S en iyi soru ve Y ise cevabıdır. X ve Y farklı sorulara (sırasıyla S4 ve S) cevap oldukları için birbirinden çok farklı olabilir ve bu yüzden X çok yararlı bir cevap olabilir.

S4'ün sormak için aptalca bir soru olduğu hususunda filozofların bilgeliğine yönelik başka bir meydan okuma var. S4'ün faydalı bir cevabı olabileceği argümanı, S4'ün en iyi soru olmadığı varsayımına bağlıdır, çünkü bu durumda S4'ün cevabı şuna benzer olabilir:

('Dünyadaki açlık sorununun çözümü nedir?', Y)

Ancak her ikisinin de cevabının dünyadaki açlığa çözüm olduğu göz önüne alındığında, 'Dünyadaki açlık sorununun çözümü nedir?' nasıl S4'ten daha iyi bir soru

² Daha dikkatli bakıldığında sıralı çiftlerin kümelere indirgenmesi durumunda X kendisini geçişli kapanışında içerecektir.

olabilir? Eğer öyleyse S4, 'Dünyadaki açlık sorununun çözümü nedir?' sorusundan daha iyi bir soru gibi görünüyor. Çünkü bunun cevabını öğrenirken sadece dünyadaki açlık sorununun çözümünü değil, aynı zamanda ek bir şey de öğreniyoruz: dünyadaki açlığa dair sorulabilecek en iyi sorunun ne olduğunu.

Daha dikkatli bir şekilde bakıldığında burada S4'ün oldukça kötü bir soru olduğu argümanı var. Aksini düşünelim, S4'ün sorulması makul bir soru olduğunu varsayalım. O zaman bir cevabı olmalıdır. Çünkü cevabı olmayan herhangi bir soru sormak tamamen gereksizdir. O zaman (bir ve tek) en iyi soru diye bir şey olmalıdır. Çünkü bu soru, S4'ün cevabı olan sıralı ikilinin ilk kısmı olacaktır. Buna S diyelim. Önceki paragraftaki akıl yürütme sebebiyle, S4'ün en az S kadar iyi bir soru olduğu görülüyor. Yani sonuç olarak S en iyi tek soru değil; en iyi ihtimalle, iyi bir sorudur - daha iyisi olmayan sorulardan biridir.

Bu, filozofların aşağıdaki satırlarda S4'ü daha iyi bir hale getirmiş olabileceğini gösteriyor:

S5: Sorabileceğimiz en iyi soruların birinden ve yanıtlarının birinden oluşan sıralı ikili nedir?

Bu tür bir sorunun tek bir cevabı yoktur, aksine birçok cevabı vardır; cevaplarından bazılarının yararlı sıralı soru ikilileri ve cevapları olması umulabileceğinden, S5 filozofların sorabileceği iyi bir soru gibi görünebilir.

Bununla birlikte, S5'e dair ilginç bir gerçek, benim için sorunun gerçek paradoksu olan ve benim nasıl çözeceğimi bilmediğim başka bir paradoks yaratmasıdır. Bunun daha aşina olduğumuz semantik paradokslardan birinin bir çeşidi olup olmadığını bilmiyorum. S5, ya en iyi sorulardan biridir ya da değildir; ama her iki varsayım da çelişkiye yol açar. İlk olarak S5'in en iyi sorulardan biri olduğunu varsayalım. En iyi tek soru bu olamaz. Çünkü o zaman tek cevabı işe yaramayan, temellendirilmemiş bir sıralı ikili olacaktır:

X: (S5, X)

Bu nedenle, "Dünyadaki açlık sorununun çözümü nedir?" gibi "ilk kısımdaki" sorularla herhalde bağlantılı olmalıdır. (Eğer en iyi soruların tümü S5 gibi olsaydı, bu soruların tüm cevapları işe yaramazdı.) Ancak şimdi sorun şu ki, S5'i sormanın bir tehlikesi var: S5'in muhtemel cevaplarından biri faydasız, temellendirilmemiş bir sıralı ikilidir. Birinci dereceden sorularda böyle bir sorun olmadığından sonuçta S5 en iyi sorulardan biri gibi görünmez. Öyleyse, S5'in en iyi sorulardan biri olmadığı şeklindeki diğer varsayımı ele alalım. O zaman böyle bir tehlike yoktur: S5'e verilen bir cevabın ilk kısmı en iyi sorulardan biri olması gerektiğinden bu nedenle artık S5 olamaz ve böylece S5'e verilen bir cevabın temellendirilmemiş olma tehlikesi yoktur. Ancak bu tehlike ortadan kalktığında S5'in neden en iyi sorulardan biri olmayacağını

görmek zordur. S5'e verilecek bir cevap, muhtemelen bize verilecek birinci dereceden en iyi sorulardan birinin cevabı olacaktır. Bu sebeple S5'in bu birinci dereceden sorudan daha az kaliteli bir soru olduğunu görmek zordur.

Öyleyse, sorunun paradoksu budur: S5'in tutarlı bir şekilde sorulacak en iyi sorulardan biri olması beklenemez, ancak en iyi sorulardan biri olmaması da beklenemez. Meleğin olasılığını reddetmek bir çözüm değildir, çünkü meleğin varlığı paradoksu yaratmak için gerekli değildir: mevcut meleksiz durumda, sadece çeşitli soruların cevaplanmasının değerini düşünmemiz gerekiyor. Kimisi en iyi sorular gibi şeyler olduğu fikrini reddedebilir: Belki de her soru için daha iyisi vardır. Ancak böyle bir sonucu a priori yollarla kabul etmeye mecbur kalabileceğimize inanmak güçtür. Dahası, eğer yukarıda önerdiğim gibi paradoksu yeniden ifade edersek, melek soru için belirli bir süre verdiği için insanların İngilizce olarak ifade edeceği sınırlı sayıda pek çok soru olur.

Böyle bir melek karşı karşıya kalırsak ne yapmalıyız? Kimileri sadece paradoksal S5'ten kaçınmaya yeltenir. Paradoks, sorunun sorulmasıyla değil yalnızca sorunun varlığıyla oluştuğu için bu tepki mantıksız görünüyor. Yine de, eğer ben hikayedeki filozoflar arasında olsaydım, şöyle bir şey önerirdim:

S6: Bize söylenmesinin en yararlı olacağı gerçek önerme (veya gerçek önermelerden biri) nedir?

Asıl hikâyede, filozoflar şunu sormakta tereddüt ettiler:

S3: Sorulacak en iyi sorunun cevabı nedir?

Çünkü S3'ün, onlar için hiçbir şey ifade etmeyecek "yedi" gibi bir cevabı olabilir. S6'nın böyle bir tehlikesi yoktur. Çünkü anlamını açıklığa kavuşturmak için yeterli bilgi içermeyen herhangi bir önerme, bize söylenmesi en yararlı olacak gerçek önermelerden biri olmayacaktır³.

³ S6'yı sağlamlaştırmak adına cevabının gereksiz bir biçimde verilmesini önlemek için muhtemelen şöyle ifade edilmelidir, "bilmeniz için en yararlı olacak önerme" veya "şu anda düşündüğüm önerme" deyin. Belki de, önerinin "genel kabul görmüş adı" talep edilmelidir. Bu zorluk S6'ya özgü değildir; "Dünyadaki açlık sorununun çözümü nedir?" sorusu aksi bir cevapla "dünyadaki açlık sorununun çözümüdür" şeklinde yanıtlanabilir.